

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rozvoj grafomotoriky předškolních dětí se zaměřením na pracovní návyky

Autor bakalářské práce: Kateřina Krejčí

Vedoucí práce: Mgr. Martina Lietavcová

České Budějovice 2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. března 2020

Kateřina Krejčí

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní Mgr. Martině Lietavcové za odborné rady a připomínky, za poskytnutí konzultací a vedení bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině, která mě podporovala a měla pochopení při psaní práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou grafomotorických dovedností u dětí předškolního věku s akcentem na pracovní návyky a jejich rozvoj u dětí před nástupem do školy. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak program zaměřený na rozvoj pracovních návyků ovlivňuje úroveň grafomotoriky, také motivaci ke kreslení vůbec. Teoretická část se zabývá charakteristikou období předškolního dítěte s důrazem na vývoj grafomotoriky, pracovními návyky. Jsou zde shrnuty dostupné programy pro rozvoj grafomotoriky v předškolním věku. Praktická část obsahuje ověření vytvořeného programu pro rozvoj grafomotoriky.

Klíčová slova: grafomotorika, předškolní věk, stimulační program

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with graphomotor skills in preschool children with an emphasis on work habits and their development in children before school. The aim of this bachelor thesis is to find out how a program focused on the development of work habits affects the level of graphomotorics as well as the motivation to draw at all. The theoretical part deals with the characteristics of the pre-school age with an emphasis on the development of graphomotorics, work habits. There are summarized available programs for the development of graphomotorics in preschool age. Practical part contains verification of created program for graphomotorics development.

Key words: Graphomotorics, pre-school age, stimulation program

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Vymezení vývojového období předškolního dítěte	8
1.1. Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku.....	8
1.2. Vývoj pohybové koordinace dítěte předškolního věku	9
1.3. Sociální vývoj dítěte předškolního věku	9
2. Motorika	10
3. Grafomotorika.....	11
3.1. Předpokládaná úroveň grafomotoriky dítěte předškolního věku	12
4. Pracovní návyky při práci s psacím náčiním.....	12
4. 1. Poloha těla u práce s psacím náčiním.....	13
4. 2. Uvolnění ruky při práci s psacím náčiním	14
4. 3. Úchop psacího náčiní	15
5. Metodika kreslení a psaní levou rukou.....	16
6. Lateralita	17
7. Kresba	20
8. Pojem školní zralost a připravenost.....	20
9. Přehled dostupných programů pro rozvoj grafomotoriky v předškolním věku	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
1. Cíl a záměr praktické části.....	23
2. Metodologie a výzkumné otázky	23
3. Charakteristika vzorku	24
4. Projekt „Dobrodružství s kocourem Gregorem“	25
5. Realizace	31
6. Závěr praktické části	41
Diskuze	43
Závěr bakalářské práce	46
Použitá literatura	47

ÚVOD

Výuka v mateřských školách, se čím dál tím více, přiklání ke komplexním výukovým metodám, tedy projektům navozující vhodné podmínky pro rozvoj všestrannosti dětí. Vytvářením potřebných podmínek pro rozvoj dětí zajišťujeme nejen předpoklady pro vhodný vývoj grafického výkonu, ale zabezpečujeme správný tělesný vývoj vůbec. Dokonce zajišťujeme prevenci proti ortopedickým vadám nebo jiným odchýlkám vývoje.

Grafickému projevu dětí je věnována velká pozornost. Je na něj kladen velký důraz. Dětská kresba dokonce může sloužit k diagnostice dítěte, či terapii. Před zahájením školní docházky, bychom u dětí měli docílit správného úchopu psacího náčiní s uvolněnou rukou, tak aby ho nezatěžovala při práci v základní škole. Kresba a písmo je důležitou součástí našich životů a to nejen při školní docházce.

Ve své praxi se setkávám s velkým množstvím dětí, které nemají správné držení těla. Trpí ztuhlostí svalů, zkrácením šlach. V souvislosti s tím mají i špatné návyky při kreslení a psaní. Velmi často jim dělá problém samotný sed u stolu. Hrbí záda, kříží nohy, krčí ramena. Držení tužky je u většiny dětí křečovitě a pak následuje bolest ruky. V této bakalářské práci se pokusím vypracovat projekt pro podporu rozvoje grafomotoriky a celkový vývoj dětí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení vývojového období předškolního dítěte

Období předškolního věku trvá od 3 do 6-7 let. Tato fáze není ukončena jen fyzickým věkem, ale především sociálně a nástupem do školy. Dítěti v poznání pomáhá jeho představivost. Pro předškolní věk je typické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování (Vágnerová, 2017).

Předškolní vývoj je možné charakterizovat do tří oblastí a to do kognitivní, motorické a sociální.

1.1. Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku

„Poznávání je v tomto věku zaměřeno na nejbližší svět a pochopení pravidel, která v něm platí“ (Vágnerová, 2017, s. 177). Kognitivní procesy neboli poznávací či rozumová oblast bývá rozdělena do několika složek. Jde o vnímání, paměť, myšlení, představy, řečové dovednosti, vůli a emoční procesy. Mezi třetím a pátým rokem lze popsat paměť jako bezděčnou. Děti si tedy vštěpují a uchovávají vše nezáměrně. Později začíná převažovat paměť mechanická. Přidává se paměť konkrétní. To znamená, že si dítě zapamatuje určitou situaci mnohem lépe než její popis. Vnímání dítěte předškolního věku je spíše zaměřeno na celek. Zpřesňuje se zrakové, sluchové vnímání. To je důležité pro pozdější nácvik čtení a psaní. Myšlení v tomto věku je zcela vázáno tím, co momentálně probíhá, co dítě vnímá a cítí. Myšlení se vyznačuje jako egocentrické, tj. domnívá se, že o všem o čem přemýšlí, přemýšlejí stejně i ostatní. V této věkové skupině je posílená fantazie. Těžko odlišují realitu od fikce. Představy vyplňují mezery mezi neznámými situacemi. To co dítě nezná, domyslí si. Řeč je důležitá, lze ji brát jako ukazatel celkové mentální vyspělosti dítěte. Velká část procesů vzdělávání a výchovy se uskutečňuje prostřednictvím řeči. Dále zařazujeme do kognitivních procesů vůli. Ta nabývá na důležitosti. Pokud je dítě správně motivované, dokáže dotahovat své činnosti do konce, vylepšovat je, měnit postupy. Chce se samo dozvídat nové informace. Emočně začíná být dítě na konci předškolního období stabilnější. Dokáže udržet své emoce pod kontrolou (Průcha, 2013; Vágnerová, 2017; Říčan, 2013).

1.2. Vývoj pohybové koordinace dítěte předškolního věku

Pohybová koordinace ukrývá širokou oblast pro ovládnutí vlastního těla, jeho částí i jeho pohybovou souhru. Pro pohybovou koordinaci jsou základem vrozené koordinační, neboli obratnostní předpoklady. Ty jsou zužitkovány v učení a zvládnutí pohybových dovedností a to od těch nejjednodušších po nejsložitější. Mezi obratnostní předpoklady zařazujeme rovnovážnou schopnost, rytmičnost, orientaci v tělním schématu, orientaci v prostoru, schopnost pohybové diferenciaci aj. *„Podstatou pohybové koordinace a obratnosti je funkce centrální nervové soustavy, schopnost diferenciaci a kvalita a rychlost přesunu informací z mozku je svalům“* (Dvořáková, 2014, s. 41). Lze i v raném věku využít to, jak dítě zvládá kvalitu pohybu, pro diagnostiku správného vývoje. Kolem šestého roku centrální nervová soustava dítěte dozrává, tudíž je velký posun v pohybové koordinaci. Dostatek příležitostí pro pohybové činnosti je důležité pro rozvoj koordinace a následný vývoj motorických dovedností (Dvořáková, 2015; Vágnerová, 2017).

1.3. Sociální vývoj dítěte předškolního věku

Vágnerová uvádí, že předškolní věk se dá označit za fázi přesahu rodiny, kdy se dítě začíná socializovat i mimo rodinu a to v prvním vzdělávacím institutu nebo v jiných sociálních skupinách. Je třeba si uvědomovat přípravu dítěte na život ve společnosti. Rozvoj kontaktů i mimo rodinu umožňuje dítěti získávat nové zkušenosti, které jsou důležité pro osobnostní vývoj jedince. U dítěte v předškolním věku je pořád nejdůležitějším zázemím rodina, ale dítě se již dokáže zařadit do jiných sociálních skupin a navázat v nich nové vztahy. Při nástupu do předškolního vzdělávacího zařízení je nutné, aby dítě umělo přijmout a respektovat cizí dospělou autoritu. Mělo by se umět podřítit řádu školy, která má jiná pravidla, než se kterými se setkává doma. Důležitou součástí sociálního vývoje jsou vrstevníci ve skupině. Vztahy mezi nimi jsou ovlivněny zkušeností získané z rodiny. Dítě s pozitivním sociálním očekáváním se musí cítit bezpečně (Vágnerová, 2017; Říčan, 2013).

2. Motorika

Motorika neboli hybnost zahrnuje veškerý pohyb lidského těla. Ve vývoji dítěte je nezbytnou součástí. Podílí se na vývoji poznávacích funkcí, je prvním prostředkem pro poznání okolního světa. Motoriku rozlišujeme na jemnou a hrubou (Zelinková, 2001; Dvořáková, 2015).

Hrubá motorika

Za hrubou motoriku považujeme cílený pohyb celého těla, rukou a nohou. Měli bychom dětem poskytovat dostatek prostoru pro rozvoj hrubé motoriky. V mateřské škole zařazovat pobyt venku, podporovat pohyb, zařazovat relaxaci, zdravotní i přirozené cviky, pohybové hry. Dostatečně rozvinutá hrubá motorika je základem pro další vývoj jemné motoriky i grafomotoriky (Lietavcová, 2014).

Jemná motorika

V předškolním období se vývoj jemné motoriky výrazně posouvá. *„Rozvoji jemné motoriky napomáhají každodenní činnosti, sebeobsluha, manipulační hry, tvořivé a rukodělné činnosti“* (Bednářová, 2011, s. 44). Mezi oblíbené činnosti dětí patří stavebnice, skládky, mozaiky, kostky. Díky rozvoji jemné motoriky, zrakového vnímání a myšlení, je dítě schopno rozvíjet svou grafomototiku. Bednářová uvádí, že pokud je dítě opožděné, dokonce handicapované v oblasti motorické koordinace, samozřejmě se to odrazí v jeho kresbě (Bednářová, 2011; Lietavcová, 2014).

Senzomotorika

Za senzomotoriku myslíme spojení mezi motorikou a smyslovým vnímáním různé kvality. Pod senzomotoriku spadá např. vizuomotorika. Ta se vyznačuje spojením pohybové aktivity ruky a zpětné zrakové vazby. Jde tedy o koordinaci ruky a oka (Lietavcová, 2015).

3. Grafomotorika

Grafomotorika je psychomotorická činnost při kreslení a psaní. Jedná se tedy o pohyb ruky, která je řízena psychikou, zanechávající grafickou stopu, vyjadřující nějaký význam. Činnost grafomotoriky považujeme za formu komunikace i výrazový prostředek. Před rozvojem grafomotoriky se musí rozvíjet hrubá posléze jemná motorika. Bednářová uvádí, že do věku čtyř let není nutné ani vhodné dítěti nabízet grafomotorické cvičení. Je dobré dítěti nabízet možnosti a dávat mu dostatečný prostor ke kresbě. Zaměřit se také na rozvoj hrubé i jemné motoriky. Ke kresbě je vhodné připojovat uvolňovací cviky. *„Výsledky dětského snažení je vhodné uschovávat, kresby, pracovní listy archivovat“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 42-43). Také Bednářová doporučuje, aby se na archivaci či výrobě „knihy“, portfolia děti samy podílely. Měly možnost si je zpětně prohlížet a porovnávat s novějšími kresbami. Je velmi důležité, aby bylo dítě za své výkony s průběhu rozvoje grafomotoriky chváleno. Aby zažilo úspěch (Bednářová, Šmardová, 2011; Doležalová, 2016).

Proč je tedy důležité se grafomotorice věnovat již v předškolním věku?

„Děti předškolního věku mají velmi vysoký a specifický potenciál rozvoje“ (Doležalová, s. 16, 2016). V tomto období jsou děti velmi zvědavé a vnímavé. Rády experimentují a chtějí umět vše, co dělají dospělí. Díky rychlému zrání organismu a výchovnému působení jsou děti postupně připraveny na rozvoj gramotnostních dovedností. Úroveň grafomotoriky i celkové gramotnosti může určovat školní úspěšnost, ale také i kvalitu životní úrovně. Dokonce i zapojení člověka do společnosti. Kvůli postupně zvyšujícím se nárokům společnosti na rozvoj celkové gramotnosti dětí, je za potřebí, rozvíjet děti komplexně již v předškolním věku. Pokud se může navázat na dobrou připravenost dítěte, přináší to velmi dobré výsledky ve výuce v základní škole. Je vhodné, aby mateřská škola dávala dětem podmínky pro rozvoj grafomotorických činností, a to hravou formou. Mateřská škola a její působení je nejvíce užitečná pro děti, které pocházejí z málo podnětného prostředí (Doležalová, 2016; Vágnerová 2017; Zápotočná, 2000/2001).

3.1. Předpokládaná úroveň grafomotoriky dítěte předškolního věku

Děti v období ve věku 5 – 7 let často vyhledávají činnost kreslení, malování či vybarvování. V kresbách se objevuje různorodost námětů. Spontánní kresba obsahuje často postavy, zvířata, domy, auta či výjevy ze života kolem dítěte. Děti nabývají větší jistotu ve vedení čáry a v základních tvarech. Po pátém roce by dítě mělo zvládat rovné a šikmé čáry, kruh, elipsu, spirálu, oblouk, vlnovky, zuby a trojúhelník. Tyto základní prvky používá dítě ve spontánní kresbě. Později dítě zvládne i střídání velikostí těchto tvarů. Po šestém roce dítě zvládá nakreslit čtverec. V období předškolního věku dítě už kreslí propracovanější postavy. Už rozeznává a kreslí odlišné pohlaví. Obličej by měl mít detaily, je propracovaný, má oči, uši, pusy, nos. Na hlavě postavy jsou vlasy. Postava by měla mít i správný počet prstů. Okolo šestého roku dítěte přibývá postavě krk a detaily na oblečení. V knize od Bednářové je také popsána nová činnost a to psaní takzvaných psaníček. Dítě se snaží napodobit psací písmo, ale jsou to spíše klikaté čáry. Některé děti již dokážou napodobit tiskací písmo. Někdy písmo zrcadlí nebo zaměňují pořadí. Tyto nedostatky plynou z jejich malé zkušenosti s písmem (Bednářová, 2019; Vágnerová, 2017).

4. Pracovní návyky při práci s psacím náčiním

Než nastoupí dítě do základní školy, je po něm požadováno, aby se naučilo sedět a držet tužku, pracovat s uvolněním a napětím u kreslení. U práce s psacím náčiním, je velice důležitá fixace, správných pracovních návyků.

K pracovním návykům patří:

- výběr kreslicích psacích potřeb
- úchop psacího náčiní
- sezení
- postavení ruky při psaní
- uvolnění ruky při psaní

Abychom u dítěte podporovali, co nejlépe pracovní návyky, je důležité vybrat mu stůl a židli přiměřenou jeho postavě (Bednářová, Šmardová, 2011).

4. 1. Poloha těla u práce s psacím náčiním

Jednou z důležitých faktorů u grafomotoriky je uvolnění jednotlivých kloubů a jejich koordinace. Dítě může začínat s rozvíjením kreslení ve stoje (viz. obr. č. 1). V této poloze se umožňuje ruce, aby se volně pohybovala a uvolňoval se především ramenní kloub.

Obr. č. 1. Uvolňování ruky od ramenního kloubu ve stoje (vlastní zdroj).

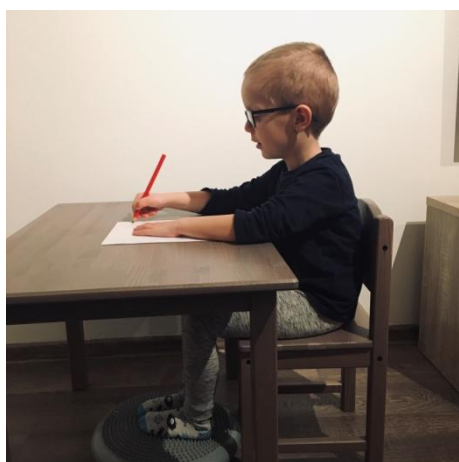
Velké tvary lze kreslit i v poloze kleče na zemi (viz. obr. č. 2). Vhodná poloha pro uvolnění ramenního kloubu je také ve stoje s psací plochou na stole, kdy se ruka neopírá o papír.

Obr. č. 2 Uvolňování ruky od ramenního kloubu vkleče (vlastní zdroj).

Finální požadovaná poloha psaní je vsedě. Pro psaní vsedě by mělo mít dítě uzpůsobené podmínky. Mít nábytek vhodný pro svou velikost. Nohy opřené, tak aby se

chodidla dotýkala podložky nebo země. Kolena by měla svírat se židlí pravý úhel. Stabilitu těla podpoří správný sed s váhou na celé sedací ploše. Tělo je v poloze mírně nakloněné dopředu, ale prsa se neopírají o desku stolu. Obě ramena by měla být ve stejné výšce. Hlava by měla být v prodloužení osy páteře, mírně skloněna. Oči by měly být vzdáleny 25-30 cm od pracovní plochy. Děti by měly mít dostatek prostoru, tak aby mohly libovolně posouvat ruce a dokázaly ovlivnit tlak na kreslicí náčiní. Pokud budeme dodržovat zásady pro správnou polohu těla u kreslení či psaní, vytváříme předpoklady pro kladný rozvoj grafického výkonu, dokonce podporujeme, zdravý tělesný vývoj (Bednářová, Šmardová, 2011; Vágnerová, 2017).

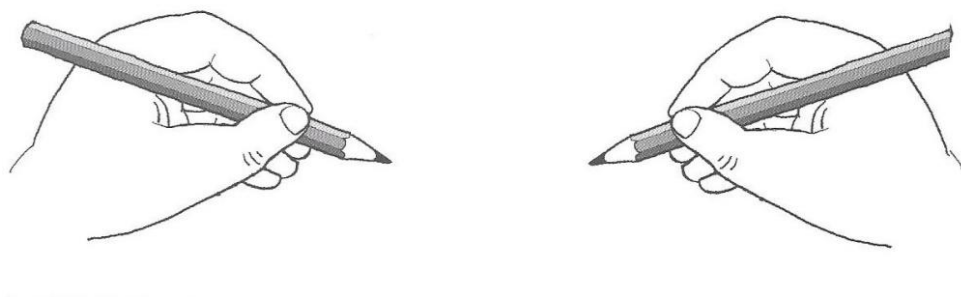
Obr. č. 3 Návuk správného sedu u práce s psacím náčiním (vlastní zdroj).

4. 2. Uvolnění ruky při práci s psacím náčiním

Grafický výkon dítěte velmi významně poznamenává uvolněná ruka. Uvolnění ruky může ovlivňovat i radost z kreslení. Dítě činnost nevyhledává, pokud při kresbě ruka poměrně za krátkou dobu začne bolet. To způsobuje velký tlak na psací náčiní. „*Nadměrný tlak na podložku je patrný z linie kresby, která je vytlačena, kostrbatá, často přerušovaná*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 55). Vhodné je velkému tlaku předcházet a to výběrem psacího náčiní. Přítlak ovlivňuje stupeň rozvoje jemné motoriky a grafomotoriky. Také má na práci s psacím náčiním dopad, zdali dítě zvládá pracovat s uvolněním a napětím. Dítě by mělo rozvíjet svou grafomotoriku v klidné a pro něj příjemné atmosféře. Malování by mělo probíhat formou hry. Také rytmus napomáhá uvolnění ruky. Rytmicizace zlepšuje plynulost pohybů. Grafická cvičení lze doprovázet písničkami a básničkami, říkankami (Bednářová, Šmardová, 2011; Vágnerová, 2017).

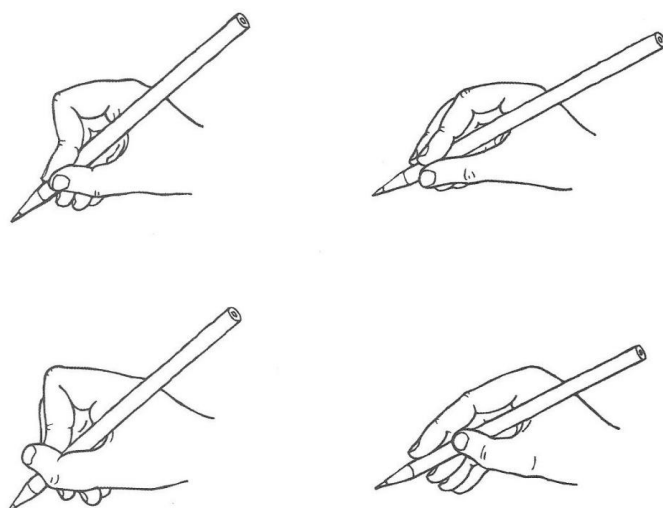
4. 3. Úchop psacího náčiní

Dalo by se říci, že správný úchop psacího náčiní je alchymíí. Existují dva pohledy na věc. První je podpora špetkového úchopu. Na druhé straně se lidé domnívají, že na držení tužky nezáleží. Velké množství lidí kolem nás drží tužku jiným způsobem a nevadí jim to. Proč tedy dětem již v mateřské škole fixovat špetkový úchop? Tento úchop se považuje za nejjednodušší při vedení psacího náčiní. Lze u něj mít uvolněné svaly ruky i prstů. Nedochozí k přetížení a následně brzké bolesti ruky. Při správném úchopu můžeme koordinovat plynulost pohybů ruky. Dítě okolo třetího roku věku, by mělo už mít navozen špetkový úchop. A to tak „*tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje bříško palce a ukazováku. ... Prsty jsou vzdáleny od hrotu tužky přibližně 3-4 cm*“ Viz. obr. č. 4 (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 50).

Obr. č. 4 Správné držení psacího náčiní u leváků, u praváků (Bednářová, Šmardová, 2011).

Nejlépe nacvičíme špetkový úchop rozvojem jemné motoriky a vhodnými činnostmi. Úchopy malých předmětů pomocí palce, ukazováku a prostředníku. Nebo modelování malých kuliček za podpory pouze těchto tří prstů. Pro začátky nácvičení držení tužky, je důležitý výběr psacího náčiní. Je vhodný tzn. trojhranný program. Můžeme pastelky vybírat s různou tloušťkou. Když přetrvávají problémy s nácvičením úchopu, lze využít speciální násadky. U těch výběr zvážíme dle velikosti ruky dítěte. Nebo pomůcku vyrobíme dítěti na míru např. z moduritu (Bednářová, Šmardová, 2011).

Obr. č. 5 Nesprávné úchopy psacího náčiní (Bednářová, Šmardová, 2011).

Na obrázku č. 5 jsou vyobrazeny nejčastější chyby v držení psacího náčiní. Tato držení patří mezi ta, která nejsou tak výrazná. Řadíme je mezi „jemnější“ odchylky. V prvním nákresu je úchop, kde jsou prsty ve správném postavení. Jsou ale v křeči a ukazovák je nadměrně prohnut. U dětí v tomto držení tužky lze povšimnout, až odkrvení prstů. Na obrázku vlevo dole můžeme vidět držení tužky, které je označováno nejčastěji za drápovitě. Na úchopu se podílejí bříška všech prstů. Na nákresu vpravo nahoře, palec přesahuje ukazovák. To výrazně snižuje koordinaci. Pokud dítě drží tužku v tomto postavení, je vhodné vyrobit mu nástavec na míru (např. z moduritu). V posledním z nákresů je posun palce a ukazováku. Bříška palce a ukazováku nejsou naproti sobě, prsty nejsou uvolněny. Ukazovák je málo pohyblivý, může působit jako jakási dlaha. Toto postavení se může u dětí objevit i obráceně (tzn. natažený palec), kdy je výrazně křečovitě pokrčený ukazovák (Bednářová, Šmardová, 2011).

5. Metodika kreslení a psaní levou rukou

Pokud začínáme s dítětem předškolního věku pracovat záměrně v rozvoji grafomotoriky, měli bychom znát jeho dominantnost ruky, tedy jeho laterálnítu.

Díky velkému posunu společnosti, se již leváci nepřecvičují na praváky. U levoruké laterality se podpoří levá ruka i při psaní. S leváctvím mohou nastat zcela pochopitelné

komplikace. Patří k tomu, že leváci mají větší problém z fixací směru písma. To se později může přenášet i do čtení.

Držení tužky zůstává stejné jako u praváků. „...tzn. Tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje bříško palce a ukazováku“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 56).

Bednářová uvádí, že pro leváky může být vhodné stejné psací náčiní jako pro praváky. Je ale nutné vybrat nůžky určené levákům. Také zmiňuje, že mezi nejčastější chyby, které leváci při držení psacího náčiní dělají je, že mají tendenci zápěstí nadměrně ohýbat. Píší tzv. dráповitě. Oproti tomu v publikaci Nechte leváky drápat, Ivo Vodička to jako chybu vyvrací. Vysvětluje, že leváci mohou mít jiné postavení ruky (Bednářová, Šmardová 2011; Vodička, 2015).

6. Lateralita

Vymezení pojmu

Pojem lateralita pochází z latinského *lateralis*, což znamená ležící na straně, boční. Jde o vztah pravé a levé strany organismu, o odlišnost pravého a levého z párových orgánů. Symetričnost lidského těla je pouze zdánlivá. Bednářová rozděluje lateralitu na čtyři druhy, a to na genotypickou, fenotypickou, z nutnosti a patologickou.

Druhy lateralit

- genotypická lateralita odpovídá vrozené dominanci
- fenotypická lateralita - vlivem prostředí může být genotyp změněn například přecvičený levák
- z nutnosti, to znamená po úplném vyřazení vedoucího orgánu či jeho omezení například amputace
- patologická lateralita znamená, že dojde k vyřazení původně vedoucí mozkové hemisféry (Bednářová, Šmardová, 2011; Zelinková, 2011).

Typy laterality

„A. podle stupně:

- *vyhraněná, výrazná pravorukost*
- *méně vyhraněná pravorukost*
- *lateralita nevyhraněná, neurčitá (ambidextrie)*
- *méně vyhraněná levorukost*
- *vyhraněná, výrazná levorukost*

B. podle vztahu mezi lateralitou ruky a oka:

- *lateralita souhlasná (dominance pravé ruky a pravého oka)*
- *lateralita neurčitá (různé varianty vyhraněné a nevyhraněné dominance ruky či oka)*
- *lateralita křížená – zkřížená dominance pravé ruky a levého oka, levé ruky a pravého oka“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 39).*

Vývoj laterality

Pohybový vývoj probíhá zhruba tak, že ve třetím až šestém měsíci sahá dítě po předmětu jednou rukou, tou rukou, která je zřejmě vrozeně kvalitnější. Poté se dítě naučí oběma rukama zrcadlově symetrické pohyby. Ve třetím čtvrtletí se naučí střídat ruce v rytmickém sledu. Začátkem čtvrtého čtvrtletí života dovede dítě dělat současně a záměrně různé pohyby oběma rukama. Postup lateralizace je tedy pozvolný. V prvních měsících se střídají období více symetrického či asymetrického užívání rukou, to trvá obvykle do čtvrtého roku. Poté začne dítě užívat jednu ruku přednostně. Ruka je obratnější a aktivnější. V pátém až sedmém roce se lateralita horních končetin začíná zřetelně projevovat a vyhraňovat. Plně se ovšem ustaluje kolem desátého až jedenáctého roka (Bednářová, Šmardová, 2011).

Diagnostika laterality

V nynější době si rodiče sami žádají o posouzení laterality dítěte v poradenském zařízení. Pro zjištění laterality je důležité znát souhrn informací, které získáme

z anamnézy dítěte, z pozorování při spontánních i záměrně motivovaných činnostech, z kresby a zkoušek laterality. Při zjišťování anamnézy se ptáme na výskyt leváctví u ostatních členů rodiny. Zajímáme se o pohybový a řečový vývoj dítěte, zda nebylo zapotřebí rehabilitační cvičení. Dále se pozoruje aktuální úroveň motorických dovedností a řeči. Pozorujeme, jakou preferuje dítě ruku při různých činnostech, jako je například oblékání, osobní hygiena, sportovní aktivity, kreslení, manipulace s hračkami a další. Dále se v rámci anamnézy zajímáme o postoj rodičů, zda ovlivňují dítě při spontánních činnostech v prospěch jedné ruky. Pozorování spontánních i záměrně motivovaných činností je pro určení laterality velmi důležité. Jde o pozorování dítěte při volném hraní. Všimáme si, která ruka je aktivnější, obratnější anebo zda dítě ruce střídá. U kresby dítěte jej požádáme, zda by nám něco nakreslilo podle vlastního výběru. Pokud se dítě nemůže rozhodnout, poradíme mu například panáčka, auto, kytku či domek. Sledujeme, kterou rukou dítě začíná kreslit. Když je dítě s kresbou hotové, poprosíme ho, zda by to samé nakreslilo druhou rukou. Pozorujeme úchop tužky, tlak na tužku, vedení čáry a plynulost tahu. Je důležité si zapisovat, kterou rukou dítě kreslení spontánně zahájilo, zda tužku při kreslení přendávalo do druhé ruky. Po skončení kreslení se dítěte zeptáme, kterou rukou se mu lépe kreslilo. K tomu souhrnu informací může být přidána zkouška laterality v poradenském zařízení. Jedna z nejznámějších a nejpoužívanějších zkoušek laterality je od Z. Matějčka a Z. Žlaba. Jde o deset činností na zachycení laterality horních končetin a dvě zkoušky na posouzení laterality očí. Na doplnění ještě uvádí další čtyři zkoušky pro dolní končetiny a jednu pro uši. Při těchto zkouškách dítě napodobuje běžně vykonávané činnosti. Mezi deset zkoušek pro zjištění laterality horních končetin patří vkládání korálků do lahvičky, zasouvání kolíčku do otvorů, vkládání klíče do zámku, házení míčku do krabičky, jakou máš silu, stlač mi ruce k zemi, sáhni si na ucho či nos, jak nejvýš dosáhneš, zatleskání, navlékání nití do jehly. Výsledky jednotlivých zkoušek je důležité zaznamenávat do záznamového listu, kde zapisujeme u jednotlivých zkoušek, jakou rukou dítě činnost dělá, zda pravou, levou nebo ruce střídá. K posuzování laterality bychom měli přistupovat s respektem a s důkladností. Rozhodnutí o pravorukosti či levorukosti bychom měli učinit až po komplexním zhodnocení (Bednářová, Šmardová, 2011; Zelinková, 2011).

7. Kresba

Kresba je pro dítě hrou, zábavnou činností. Je přirozenou součástí vývoje dítěte. Jsou děti, které malují rády, ale najdou se i děti, které mají ke kresbě odpor. Děti je vhodné ke kresbě motivovat, chválit je za jejich úspěchy. Samotná kresba nám může o dítěti mnohé prozradit. Nejen jeho úroveň grafomotoriky, emocionality a jeho celkový vývoj, ale dokonce může posloužit jako rehabilitační, či terapeutický nástroj. „Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciální diagnostiku, diagnostiku osobnosti“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 6). Kresby dětí můžeme posuzovat z obsahového nebo formálního pohledu. Obsahová stránka se týká bohatosti, námětové různorodosti, obsahové pročleněnosti. Při formálním pohledu si budeme všimnout vedení čar, plynulosti, přesnosti, návaznosti, kreslení podle předlohy. Děti při spontánní kresbě kreslí věci, které je obklopují a které dobře znají. Při dětské diagnostice se nejčastěji používá, kresba lidské postavy. Nejznámější test, který obsahuje kresbu lidské postavy, je Jiráskův orientační test školní zralosti. Dalším testem je např. méně známý test podle Goodenoughové. Ten je založený na 51 položkách. Ty umožňují získat stejný počet bodů a podle nich se vyhodnocuje úroveň dítěte. Autorka k testu dodává nápovědu k hodnocení. Cognet uvádí, že u hodnocení kresby dítěte je důležité zúčastnění dítěte, rozhovor s ním a jeho vysvětlení kresby (Bednářová, Šmardová, 2011; Cognet, 2013).

8. Pojem školní zralost a připravenost

Dítě se školní zralostí by mělo mít dostatečně vyžralou centrální nervovou soustavu, která by se měla projevovat odolností vůči zátěži, schopností soustředit se a emoční stabilitou. Při zrání nervové soustavy dochází k ovlivnění lateralizace, rozvoji motorických a senzomotorických koordinací dítěte. Základní předpoklad pro vstup do základní školy a jeho vhodnou adaptaci na ni, tvoří celková zralost centrální nervové soustavy. Školní zralost ovlivňuje výkon ve schopnosti učení, udržení pozornosti a rozumových schopností. Pojem školní zralost v sobě nese několik rovin. Zralost

psychickou, fyzickou a emocionálně-sociální. Dítě školně zralé lze obecně definovat jako dítě, které dosáhlo takového stupně vývoje, aby bylo schopné účastnit se výchovně- vzdělávacího procesu bez větších problémů. Mělo ze vzdělávání radost (Bednářová, Šmardová, 2011; Zelinková, 2011).

Školní připravenost

Dítě připravené na zahájení základní školní docházky je rozvinuté v kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní i tělesné oblasti. Dítě své kompetence rozvíjí učením a sociální zkušeností. Dále jsou uvedené oblasti zpracovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Tedy školní připravenost je ovlivnitelná, na rozdíl od školní zralosti, kde je zapotřebí dozrání centrální nervové soustavy (Bednářová, Šmardová, 2011).

9. Přehled dostupných programů pro rozvoj grafomotoriky v předškolním věku

„Nebojte se psaní“ – Heyrovská

Kurz je zaměřen na děti předškolního věku i na děti navštěvující první stupeň základní školy. Přednostně se zabývá dětmi s ADHD, které mají problémy v hrubé i jemné motorice. Tento kurz zařazuje prvky artoaterapie, kdy nabízí tvary, které vychází ze samotné abecedy. Do programu zapojuje rodiče, kteří zajišťují materiální zázemí pro své děti, kontrolují a trénují s dětmi úkoly. Heyrovská zmiňuje, že program lze využít plně v jeho základní podobě, ale lze také modifikovat (Heyrovská, 2004).

Metoda dobrého startu

Tato metoda je určena pro děti v poslední třídě mateřské školy nebo první třídě základní školy. Je vhodné využít metodu před zahájením výuky čtení a psaní, počtů. Dětem s odkladem školní docházky vyhovuje. MDS sleduje rozvoj psychomotoriky ve všech směrech v součinnosti se sférou emocionálně motivační a sociální. Cvičení u dětí s normálním psychomotorickým vývojem rozvoj aktivizují. U dětí s poruchami vývoje upravují nepravdělně rozvíjející se funkce (https://www.kvic.cz/kurz/2321931900/Metoda_dobrehu_startu_-_Jana_Swierkoszova).

Rozvoj grafomotoriky v projektech – J. Doležalová

Publikace nabízí celou řadu tematických činností pro celkový rozvoj dětí a tak i pro rozvoj grafomotoriky. Vychází z toho že, *„gramotnost má být u dětí rozvíjena komplexně. Je třeba se zabývat všemi složkami gramotnosti, ale i předpoklady pro všechny složky, rovnoměrně a vyváženě“* (Doležalová, 2016, s. 17).

Rozvoj grafomotoriky, Jak rozvíjet kreslení a psaní – J. Bednářová, V. Šmardová

Tato kniha je metodikou pro rodiče i učitele. Podrobně a srozumitelně navádí, jak přistupovat k dítěti při rozvoji kresbě a psaní.

Aktuálně se na trhu nachází celá řada grafomotorických kurzů pro děti, jak předškolního, tak i školního věku. Dokonce často dochází ke spolupráci mateřské školy se základní školou, která nabízí možnost podpory grafomotorické připravenosti dětí před nástupem do školy. Také své projekty vytváří pedagogicko-psychologické poradny i samotné učitelky v mateřských školách.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl a záměr praktické části

„Slovem projekt označujeme soubor rozmanitých činností dětí i učitelů, jež se soustřeďují kolem jednoho tématu (nebo problému) a kterými je sledováno dosažení cílů“ (Doležalová, 2016, s. 62).

V praktické části bylo záměrem vytvořit projekt pro podporu rozvoje grafomotoriky se zaměřením na pracovní návyky u předškolních dětí. Vytvořit tematické náměty pro nácvik úchopu psacího náčiní a podpory správných pracovních návyků při práci s tužkou. Také bylo cílem ověřit vhodnost a funkčnost projektu v mateřské škole. Projekt nese název *„Dobrodružství s kocourem Gregorem“*. Je inspirovaný rozvojem grafomotoriky od Jany Doležalové. Jeho ověřování proběhlo v pěti setkáních.

2. Metodologie a výzkumné otázky

Praktická část se snaží zjistit, jaký vliv má na děti motivace při práci s psacím náčiním a jejich grafomotorický výkon. Dále jaký vliv mají špatné pracovní návyky na grafický projev předškolního dítěte. Byl vypracován tematický projekt, zaměřený na celkový rozvoj dětí a jejich grafomotoriku, jeho ověření vhodnosti pro předškolní děti a jeho funkčnost.

Otázka č. 1 Jaký vliv má motivace dětí při práci s psacím náčiním?

Otázka č. 2 Jaký vliv mají špatné pracovní návyky na grafický projev předškolního dítěte?

Pro výzkumné šetření bylo zvoleno strukturované pozorování. Pozorování lze definovat jako cílevědomé a plánovité sledování jevů nebo procesů v jeho přirozených podmínkách. Umožňuje nám poznat prostředí, popsat, co se v něm děje, kdo se v něm účastní. V jakém časovém prostoru se vše odehrává apod. (Křováčková, 2011).

„Strukturované pozorování je náročné na přípravu. Při vytváření struktury je potřeba vyhledat metodické materiály či stanovit oblasti a kritéria pro pozorování, což je

náročné na čas. Jeho výhodou je „snazší“ zaznamenávání a vyhodnocení, zvyšuje validitu pozorování“ (Sedláčková, Syslová, Štěpánková, 2012, s. 29).

Dále bylo použito zúčastněné pozorování, kdy se autorka programu sama účastnila činností vytvořené pro děti v rámci projektu.

Bylo využito pozorování, které je učitelce běžně dostupné. Také poznatků, které jsou uvedeny v teoretické části. Dále pak informace získané vzdělávacím programem „Rozvoj grafomotoriky“ (Vávru, 2018) a v neposlední řadě i poznatky a informace ze studia na Pedagogické fakultě JČU.

Z počátku bylo k projektu přistupováno s větším počtem dětí, ale z důvodu velké nemocnosti byl projekt dokončen se čtyřmi dětmi.

3. Charakteristika vzorku

Projekt probíhal v mateřské škole, do které autorka programu docházela pouze za účelem vypracování projektu. Počáteční počet dětí byl patnáct, ale z důvodu velké nemocnosti byl projekt dokončen se čtyřmi dětmi. Některé děti se účastnily v průběhu, ale všech pěti setkání se účastnily dvě dívky a dva chlapci.

Navštěvovaná mateřská škola stojí na okraji města Strakonice. Je pavilónového typu a má pět tříd. Ke škole přiléhá prostorná členitá zahrada, kde mají děti možnost využít velké pískovité i prolézací programy.

Třídy jsou materiálně dostatečně zabezpečeny. Dělí se na hernu a prostor se stolečky. Místnosti jsou prostorné. V místnosti s kobercem (herně) se nachází i žebřiny, které jsem také v projektu využila. Věkově jsou třídy děleny homogenně. Zřizovatel školy je město Strakonice.

V mateřské škole se zúčastnily projektu čtyři děti předškolního věku. Dva chlapci a dvě děvčata.

4. Popis projektu „Dobrodružství s kocourem Gregorem“

Projekt vypracovala autorka tak, aby rozvíjel děti po celkové stránce s důrazem rozvoje grafomotoriky s akcentem na pracovní návyky, jako je sed, postavení ruky, uvolnění svalů ruky, úchop psacího náčiní a v neposlední řadě výběr psacího náčiní. Činnosti jsou vybírané tematicky s postupným rozvíjením.

První a poslední setkání proběhlo bez motivace dětí. Jeho cílem byla úvodní a výstupní diagnostika, kdy děti měly za úkol vypracovat pracovní listy. Z jedné strany listu byl úkolem přepis znaků a z druhé strany kresba lidské postavy. Během činnosti dětí bylo pozorováno, jaké mají děti pracovní návyky. Sledován byl především sed, držení těla a držení tužky při práci s psacím náčiním. Pro diagnostiku byla vybraná tužka s trojhranným programem.

Program pokračoval v pěti setkáních. Každé z nich začalo motivací o kocourovi, který program provází. Ve všech setkáních proběhla rozcvička celého těla, kde byly zařazeny cviky zdravotní i přirozené, následně byly s dětmi provedeny tematické činnosti na uvolnění zaměřené části ruky. Na konci každého setkání proběhlo zhodnocení a rozloučení.

Ve všech činnostech s dětmi byl kladen důraz na jejich provedení. Autorka programu se účastnila všech činností zároveň s dětmi. Ihned opravovala nesprávné provedení.

Setkání č. 1

První lekce byla zaměřena na uvolnění ruky od ramenního kloubu. Rozcvička proběhla s listem novinového papíru, který posloužil jako „klubíčko“. Zařazené cviky byly i na uvolnění a napětí. Následovala básnička s ukazováním, ve které byly procvičeny prsty i zápěstí. Na konci lekce děti měly za úkol malovat pomocí velké houby namočené v temperové barvě ve stoje na velkou psací plochu na tabuli kruh. Houbu držely celou dlaní.

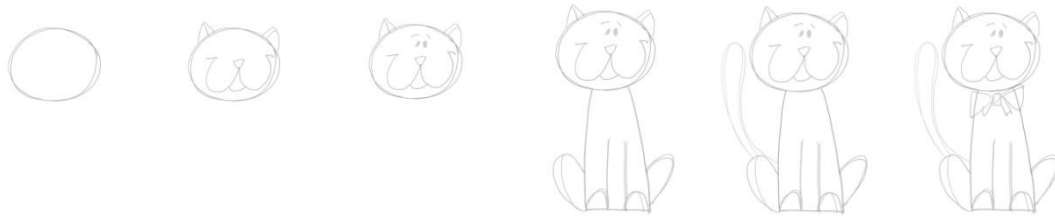
Nejdřív malé kolečko a pak malé uši,
jeden malý čumáček, pusku, ta mu sluší.

A pak malá očíčka, skoro je to kočička.

Malé břicho, tlapky, ocásek ten není krátký.

Už je tu, ta kočka naše, na krk ještě krásná mašle.

Je to Gregor, to je jasný, je to prostě kocour krásný. (E. Kovačiková)

První den je dětem představen kocour Gregor. Chlupatý plyšák, který doprovází každé setkání s dětmi. Byla dětem přednesena báseň o kocourovi. (Nejdřív malé kolečko a pak)

Dále se děti rozcvičí a protáhnou celé tělo.

Každé ráno po páté, pořádně se protáhne.

Gregor totiž dobře ví, zdravé tělo nebolí.

Kocouří rozcvička:

Leh na boku nohama skrčmo, ruce křížem přes kolena – „klubíčko“

Leh na boku roztáhnout ruce a nohy do dálky.

Převal na záda, vytahovat ruce a nohy do dálky.

Ruce předpažit, tahem do sedu.

Sed nohama zkřížmo.

-Každé dítě má před sebou list novinového papíru.

Každá malá kočička, má ráda klubíčka.

Děti mačkají list novinového papíru do koule „klubíčka“

Vzpor klečmo. Pod jednou rukou klubko. Velké kruhy paží. Potom ruce vystřídáme.

Stoj mírně rozkročný, ruce rozpažit. V jedné ruce klubíčko, předáváme z jedné ruky do druhé (předpažením upažit).

Hod koule do proutěného košíku.

V sedu v kruhu procvičení prstů pomocí ukazovací básničky:

Kocour, kocour chlupatý,

od hlavy až na paty.

Naříká a běduje na každého, co tu je.

Kocoure, kocoure, co ti vadí?

Že mě nikdo nepohladí.

Propletené prsty rukou zvedáme do
rytmu

Spojujeme palce, následně malíky

Ukazování ukazováčkem

Krčení ramen

-> Vzájemné hlazení dlaní, potom ukazovákem pravé ruky se dotýkáme prstů ruky levé a opačně.

První setkání je zaměřeno na uvolnění ruky od ramenního kloubu. Děti měly za úkol se stoje na velké pracovní ploše malovat pěnovou houbou namočenou v temperové barvě kruh. (Hlavu kocoura Gregora.) Děti mohou střídat ruce a vyzkoušet si, která ruka maluje lépe.

Setkání č. 2

V rámci druhého setkání, bylo zaměřeno též na uvolnění ruky od ramenního kloubu. Po rozcvičce formou překážkové dráhy děti malovaly opět velkou namočenou houbou. Tentokrát v kleku horní oblouk.

V kruhu přivítání s kocourem. Zopakování úvodní básně. Následně rozcvička pomocí překážkové dráhy.

překážková cesta pro Gregora:

Chůze po laně, lezení po žebřinách, lezení po lavičce v kleku, plazení se po žíněnce.

Tento den je opět věnován uvolňování ruky od ramenního kloubu.

– každý z dětí má za úkol motat velké klubko vlny.

Dále děti v kleku na zemi na velké ploše malují horní oblouk (uši kocoura) – je důležité dodržet správnost kleku. Rovná záda, nohy v pravém úhlu, hlava v prodloužení. Jako pracovní náčiní je vybrána opět pěnová houba namočená v barvě.

Následně děti hrají pohybovou hru „ Na kočičku a myš“.

Na konci setkání probíhá relaxace pomocí instrumentální hudby.

Setkání č. 3

Třetí hodina se dále zaměřila na uvolňování svalů ruky od ramenního kloubu i svalů zápěstí a na nácvik špetkového úchopu. Rozcvička proběhla s náčiním, a to stuhou. Opět se dbalo na provedení cviků. Vrcholem lekce byla malba s menší pěnovou houbou, kdy děti držely houbu pomocí prstů a ne celé dlaně. Poloha těla u kresby byla ve stoje u stolu.

Po přivítání s Gregorem a zopakování básně probíhá opět procvičení celého těla.

Gregor si dal pod krk mašli,

aby ho prý lépe našli.

Děti cvičí se stuhou.

Stoj spojný – stuha leží na zemi. Přeskoky z jedné strany na druhou.

Chůze po stuze. Dopředu a vzad, chůze špičkami k sobě a od sebe.

Klek rozkročný – předávání stuhy kolem pasu

Klek rozkročný, vzpažit – stuhu roztáhnout. Úklony do stran

Sed spojný, ->stuhu za chodidla

Při cvičení dbát na provedení cviků. Stažená ramena, hlava v prodloužení. Aktivní střed těla – stažené břicho. Pánev v prodloužení (nepodsazovat).

V tomto setkání je pro práci vybrána menší pěnová houba namočená v barvě. Děti ji drží pouze prsty. Ne už celou dlaní. Ve stoje malují na stole přiměřeném jejich velikosti. Mají za úkol namalovat spodní oblouk (kocourovy tváře).

Setkání č. 4

Ve čtvrtém setkání byla snaha rozvíjet špetkový úchop. Děti vsedě, přebíraly pomocí ukazováku, prostředníku a palce luštěniny v miskách. Další zařazené cviky byly s pěnovými míčky se záměrem uvolňování a napětí ve svalech rukou. Dále proběhla pohybová hra. Na konci hodiny děti kreslily vsedě u stolu na papír velikosti A4. Jako psací náčiní byla zvolena tužka s trojhranným programem.

Zopakování básně a přivítání dětí s kocourem Gregorem.

Děti sedí v kruhu. Sed zkřížný skrčmo pravou přes („turecký sed“).

Každý má před sebou táč s miskami. Ve větší namíchané luštěniny (čočka, hrách) a dvě menší prázdné. Děti vytřídí pomocí pinzetového úchopu luštěniny do prázdných misek.

Dále má každé dítě dva menší pěnové míčky. V každé ruce mačkají pěnový míček. Střídají napětí a uvolnění.

Koulení míčku na zemi pomocí dlaní. Válání jednoho z míčku mezi dlaněmi.

Pohybová hra: „ Kočka a kocour“ v kruhu si děti posílají jeden menší a jeden větší míč. Směr je zleva doprava. Pro fixaci směru čtení a psaní.

Cílem hry je, aby se míče navzájem dohnaly.

Na závěr děti u stolu malují pomocí tužky na papír rozměru A4 svislé čáry ze shora dolů. Tužka je vybrána silnější s trojhranným programem.

Důležité je dbát na správné podmínky pro psaní. Dodržení přesnosti sedu – chodidla opřena o zem, rovnováha rozprostřena na celé sedací ploše, svírání pravého úhlu pod kolena, trup mírně nakloněn, hlava v prodloužení, ramena stažena.

Děti se pokusí dodržet správný úchop tužky.

Setkání č. 5

Pátá lekce započala pohybovou aktivitou doprovázenou hrou na dřívka. Děti reprodukovaly báseň o kocourovy, která se objevila ve všech setkání. Cílem setkání byla kresba kocoura. Děti seděly u přiměřeně velkého stolu. Psací náčiní, byla trojhranná

tužka a velikost psací plochy A4. Na úplný závěr proběhla relaxace za poslechu instrumentální hudby.

V kruhu se děti přivítají s kocourem a zopakují báseň.

Rozcvičení probíhá za doprovodu ťukání dřívěk. Děti chodí do kruhu, dodržují rytmus dřívěk a mění polohy těla podle zadaní.

Chůze, běh, chůze pozpátku. Chůze po špičkách, chůze po patách, lezení po čtyřech. Vytahování těla ke stropu - vzpažit s chůzí po špičkách. Chůze v bok.

Pracovní poloha pro tento den je vsedě u stolu. Pracovní náčiní je trojhranná tužka.

Děti mají za úkol namalovat kocoura pomocí básně.

Nejdřív malé kolečko a pak malé uši,

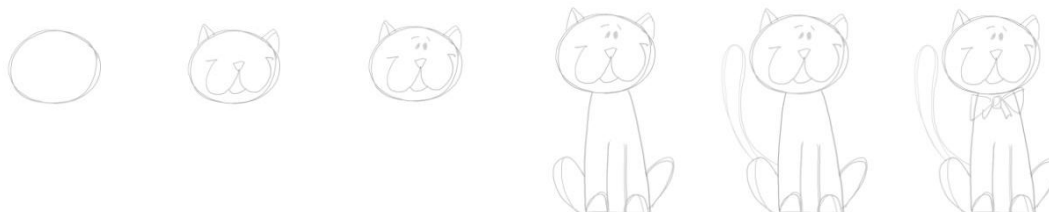
jeden malý čumáček, pusu, ta mu sluší.

A pak malá očička, skoro je to kočička.

Malé břicho, tlapky, ocásek ten není krátký.

Už je tu kočka naše, na krk ještě krásná mašle.

Je to Gregor, to je jasný, je to prostě kocour krásný. (E. Kovačiková)

Na závěr probíhá relaxace vleže za znění instrumentální hudby.

- Závěrečné setkání proběhlo, jako úvodní, opět bez motivace a upozorňování dětí na správné držení těla. Proběhla výstupní diagnostika dětí. Použity byly stejné pracovní listy jako při vstupní diagnostice.

5. Realizace

V předškolní třídě se projektu zúčastnily čtyři děti ve věku 5-6 let. Projekt probíhal v pěti setkáních, ve kterých byl ověřován. A dvou dalších setkání, ve kterých proběhla pouze diagnostika. Časový odstup mezi prvním a posledním setkáním byl tři měsíce.

V prvním a posledním setkání proběhla diagnostika dětí pomocí pracovních listů, které vypracovala autorka práce.

Jména dětí byla změněna pro zachování anonymity.

První setkání:

Děti se ihned zapojily do činností. Bylo vidět radostné prožití. V průběhu rozcvičky byla dětem opravována pozice zad při sedu a vzporu. Většina dětí se v zádech prohýbala. Malování pěnovou houbou přišlo dětem legrační. Štěpán při malbě ve stoje stál na jedné noze s vystrčeným bokem. Po upozornění se ve stoji srovnal, ale měl tendenci do nesprávného stoje sklouzávat. Ostatní děti po vyslechnutí rad pro správný stoj, si záměrně dávaly pozor.

Druhé setkání:

Na dětech bylo vidět, že se na setkání těší. S rozcvičkou formou překážkové dráhy neměly problém. Všechny děti požadované prvky zvládly.

Následně každé z dětí mělo za úkol motat velké klubko vlny. Při této činnosti děti seděly na židli. Chlapci v sedu vyhrbili záda. Děvčata seděla rovně. Děvčatům stačilo upozornění držení těla z předešlého setkání a v této lekci bylo vidět, že si na provedení pozic těla samy myslí. Následně děti malovaly v kleku na zemi velkou pěnovou houbou horní oblouk. Opět bylo snahou dodržet správný klek.

Třetí setkání:

Děti se již zapojovaly do opakování básně o kocourovi. Přivítání proběhlo v příjemné atmosféře. Rozcvička proběhla se stuhou. Dětem činily problémy zdravotní cviky. Sed spojný byl pro ně bolestivý. Nataženou stuhu nedokázaly položit za nohy, aniž by je pokrčily.

Na konci setkání malovaly děti menší pěnovou houbou spodní oblouk.

Čtvrté setkání:

Děti se již s úsměvem vítaly s kocourem. Báseň o kocourovi zvládly reprodukovat. Setkání pokračovalo vsedě. Děti přebíraly luštěniny v miskách za pomoci palce, ukazováku a prostředníku. U děvčat byla vidět větší soustředěnost a trpělivost. Chlapcům se zpočátku činnost nedařila. Nebyli nuceni přebrat veškerou luštěninu.

Dále každé z dětí obdrželo malé pěnové míčky. Cviky na uvolnění a napětí děti bavily a nečinily jim problém. Masáž dlaní děti velmi zaujala. V závěru tohoto setkání děti malovaly vsedě u stolu tužkou na plochu A4. Snahou bylo napodobit co nejspřávněji držení tužky. Dětem nejvíce pomáhalo usazení tužky pomocí tzv. „letadélka“ při práci jsme s dětmi několikrát tužku v pozici upravovali.

Páté setkání:

Děti při přivítání zvládly reprodukovat báseň o kocourovi. Rozcvička dětem nečinila problém.

V přechodu ke stolečkům byly děti napnuté, co budou v této lekci malovat.

Kreslily tužkou na plochu A4 vsedě u stolu kocoura pomocí naučené básně. Když se dětem v ruce tužka nesprávně pohnula, pomáhalo jim zastavit v činnosti, úchop si upravit a potom teprve pokračovat. Děvčata si sama myslela na správnost sedu i úchopu tužky. Snažila se dodržet i postavení a uvolnění ruky. Chlapcům bylo občas potřeba připomenout držení těla u práce. Štěpán si stavěl nohy na špičky a sklouzával k tomu, aby si omotával nohu okolo židle.

Děvče č. 1

Zkoumaná oblast	Vstupní diagnostika	Výstupní diagnostika
Vizuomotorická koordinace Přepisování znaků	částečně čitelné	téměř se podobá vzoru
Kresba lidské postavy	kresba končetin znázorněna jednodimenzionálně, dodržen správný počet prstů, obličejové části zachyceny	kresba končetin znárodněna jednodimenzionálně, nesprávný počet prstů, obličejové části zachyceny
Zájem dítěte o kresbu a grafomotorickou činnost	děvče má zájem o kresbu, rádo maluje	přetrvává kladný vztah ke kresbě
Držení psacího náčiní při kresbě	křečovitě držení tužky, nadměrné prohnutí ukazováku	uvolněnější držení tužky
Pracovní návyky při kresbě	nevhodný sed- nohy zkřížmo, chodidla neopírala o celou plochu plosky	vědomé dodržování správných pracovních návyků

Tab. 1 Porovnávání vstupní a výstupní diagnostiky u dívky č. 1

Na počátku programu - věk: 5;7

Sára pochází z úplné rodiny. Má jednoho staršího bratra. Do mateřské školy ji nejčastěji vodí sympatická, usměvavá maminka.

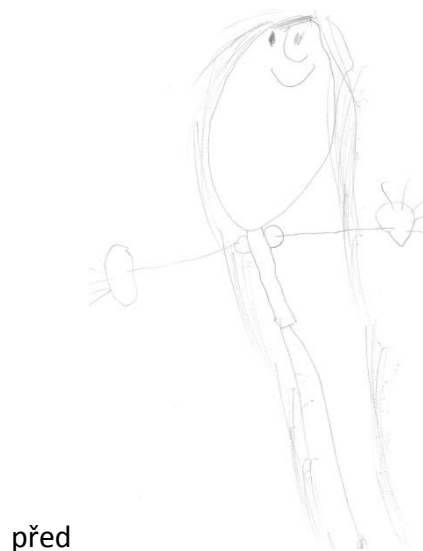
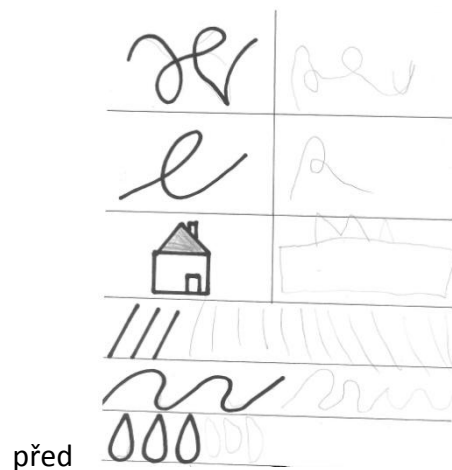
Ve třídě je oblíbená, snadno se zapojuje do kolektivu. Nemá problém komunikovat s vrstevníky i dospělými. Její řeč je čistá bez vad. Slovní zásoba bohatá.

Její hrubá motorika je velmi dobře rozvinuta. Ráda tančí. Její dominantní ruka je pravá.

Před zahájením projektu Sára při práci nesesedla vhodně. Nohy měla zkřížmo, chodidla se opírala o špičky, ne o celou plochu. Nohy nespíraly pravý uhel. Sedací plocha hýždí nebyla rovnoměrně rozložena, spíš k jedné straně. Tužku držela křečovitě, ukazováček měla nadměrně prohnutý. V přepisování znaků si nevedla dobře. Klička na druhém řádku je vedena jiným směrem. Domeček nezvládla napodobit, měla problém dodržet

vyhraněnou část pro opis. Při svislých čarách nedokázala udržet směr. Při kresbě postavy obsáhla celou plochu papíru. Obličejové části ani končetiny nejsou dvojdimenzionální. Krk postavě chybí. Ruce oddělila od paží, dodržela správný počet prstů. Nedodržela proporce postavy.

Po uplynutí projektu se Sára při sedu na židli srovnala. Dávala si sama pozor na držení tužky. V přepisování znaků se velice zlepšila. Klička je vedena správným směrem, domeček již odpovídá předloze. Při vedení čar dodržela směr. Postava se jí povedla po druhé méně. Oproti první postavě je malinká, ve spodní části papíru. Chybí prsty a krk. Končetiny nejsou diferenciovány.

Chlapec č. 1

Zkoumaná oblast	Vstupní diagnostika	Výstupní diagnostika
Vizuomotorická koordinace Přepisování znaků	neodpovídá vzoru	neodpovídá vzoru
Kresba lidské postavy	končetiny nezobrazeny, obličejové části zachyceny správně	lidská postava chybí
Zájem dítěte o kresbu a grafomotorickou činnost	dítě kresbu nevyhledává	u dítěte stále převládá nevyhledávání grafomotorických činností
Držení psacího náčiní při kresbě	křečovitě držení tužky, ukazovák nadměrně prohnut	odlehčené držení tužky
Pracovní návyky při kresbě	nesprávný sed	je třeba upomínat na správnost sedu.

Tab. 2 Porovnávání vstupní a výstupní diagnostiky u chlapce č. 1

Na počátku programu - věk: 5;9

Štěpán je z úplné, dobře situované rodiny. Nemá žádné sourozence. Nejčastěji ho do mateřské školy přivádí tatínek. Těžko snáší přechody do mateřské školy. Odpoutání od rodičů je složité.

Ve třídě je málo komunikativní. Těžko se zapojuje do kolektivu. Často vypadá až úzkostně.

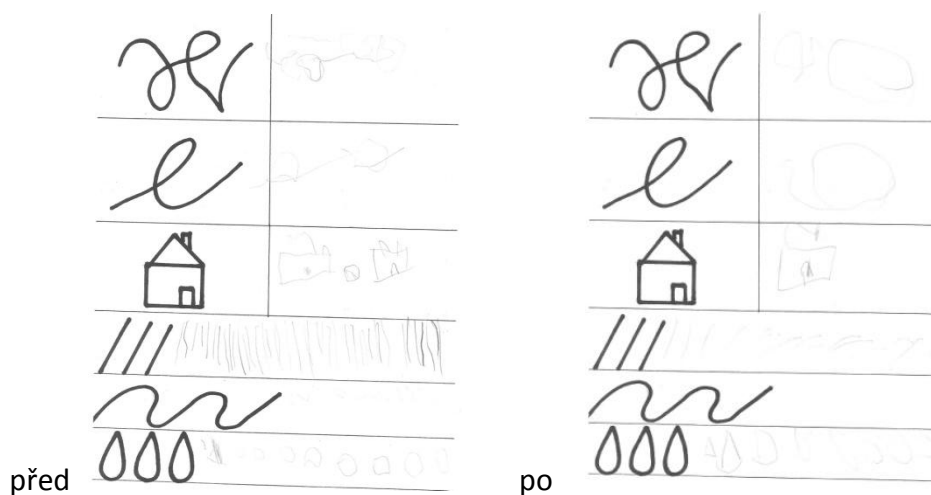
V pohybu je pomalý. Nemá rád pohybové aktivity pro celou třídu typu honičky.

Malování nevyhledává. Nejčastěji pozoruje ostatní v kolektivu. Jeho dominantní ruka je pravá.

Před začátkem projektu při kresbě seděl v přední části židle, které byla daleko odsunutá od stolu. Kolena nesvírala pravý úhel a chodidla se opírala pouze o špičky.

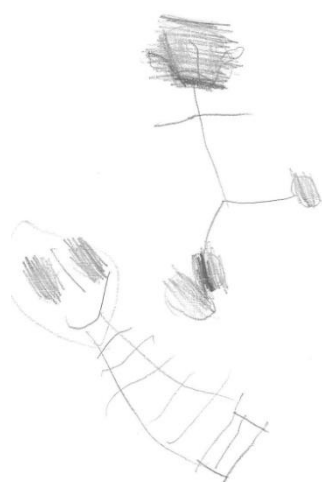
Hlavu měl ve velkém předklonu a ramena stažena ke krku. Úchop tužky byl křečovitý. Ukazovák nadměrně prohnut. Při přepisování znaků si nevedl dobře, nevešel se do vyznačených polí. Nedokázal vzor napodobit. Povedly se mu svislé čáry, u kterých ale nedodržel směr. Kresba lidské postavy je věku nepřiměřená. První postava nepovedená je přeškrtnána. Druhé postavě chybí vlasy, krk i končetiny.

Po skončení setkávání zůstal Štěpán v kresbě na stejné úrovni. Ruka se podařila odlehčit. U přepisování znaků již nejsou vedeny silné čáry. Nenakreslil lidskou postavu se zdůvodněním, „Nechtělo se mí“. Na správnost sezení při práci s psacím náčiním bylo třeba ho opravovat a připomínat mu chybnost polohy těla.

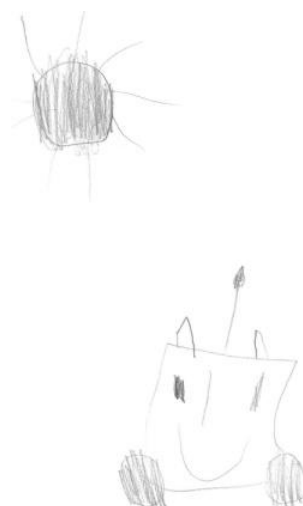

před

po

před

po

Děvče č. 2

Zkoumaná oblast	Vstupní diagnostika	Výstupní diagnostika
Vizuomotorická koordinace Přepisování znaků	téměř odpovídá vzoru	je čitelné, téměř odpovídá vzoru
Kresba lidské postavy	kresba končetin znázorněna dvojdímní, správný počet prstů dodrženo, znázorněny jen některé obličejové části	končetiny znázorněny dvojdímní, nesprávný počet prstů, znázorněny všechny obličejové části
Zájem dítěte o kresbu a grafomotorickou činnost	dívka kresbu sama vyhledává	přetrvává kladný vztah ke kresbě
Držení psacího náčiní při kresbě pracovní návyky při kresbě	nesprávné držení tužky, tužku dívka opírala o prsteník	držení tužky se již podobá tomu správnému
Pracovní návyky při kresbě	nesprávný sed	vědomé dodržování zásad pracovních návyků

Tab. 3 Porovnání vstupní a výstupní diagnostiky u dívky č. 2

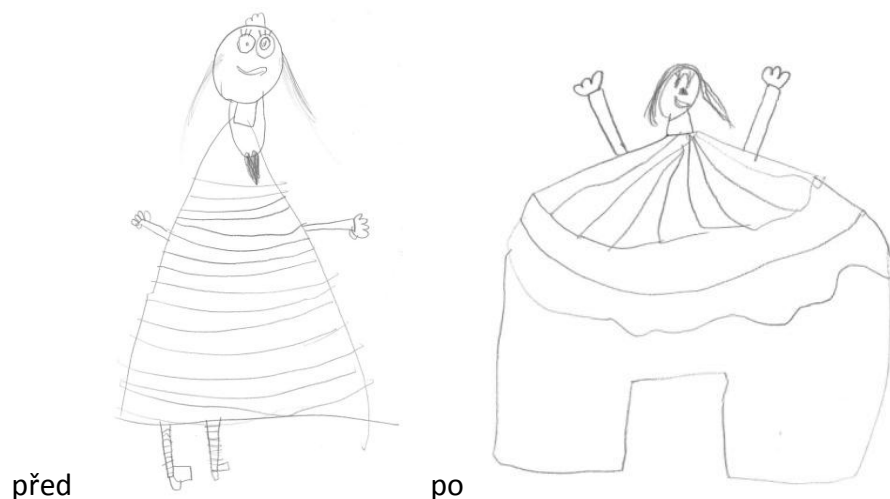
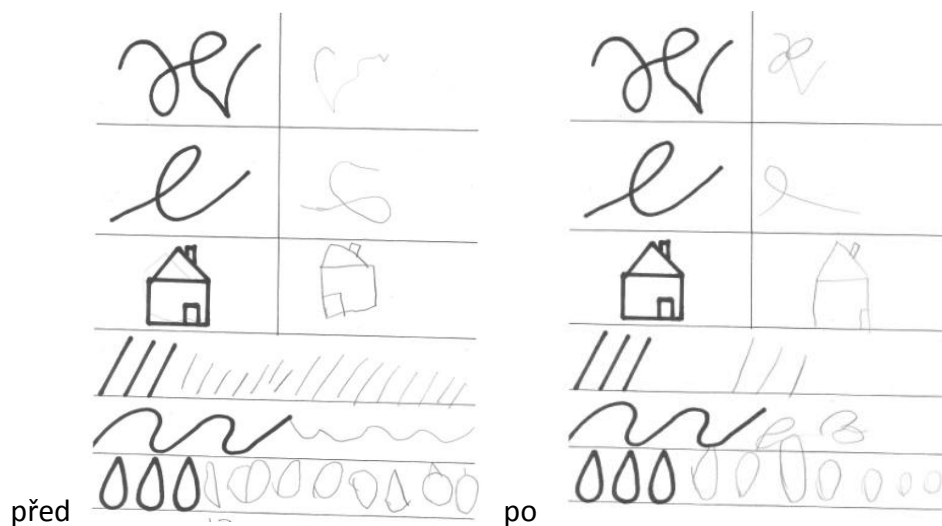
Na počátku programu - věk: 5;8

Gabriela je dívka z úplné rodiny. Nemá žádné sourozence. Nejčastěji ji do mateřské školy přivádí milá, komunikativní maminka.

Snadno se zapojuje do kolektivu, je v něm oblíbená. Nemá problém komunikovat s vrstevníky i s dospělými. Navštěvuje logopedii s nesprávnou výslovností sykavek. Její hrubá motorika je rozvinuta průměrně. Ráda se zapojuje do cvičení. Velmi ráda tančí na hudbu. Malování vyhledává i při spontánních činnostech. Její dominantní ruka je pravá.

Před začátkem setkávání měla při kresbě nohy od sebe a chodidla omotala kolem nohou židle. Záda měla vyhrbena. Levá ruka podpírala hlavu. Úchop tužky byl nesprávný. Tužku opírala o prsteník. Při opisu znaků si nevedla špatně. Jsou vidět tlusté přerušované čáry. Nejlépe, se jí povedly svislé čáry, kde zvládla dodržet směr. Postava je rozprostřena po celé ploše papíru. Má dvoudimenzionální končetiny. Chybí nos.

Na konci projektu se Gabriele povedlo vylepšit kličky při opisování znaků. Postava je stále proporčně nevybalancovaná. Detaily v obličejové části vylepšila, ale u druhé postavy chybí nohy. Při činnosti u stolu se v sedu srovnala a chodidla, se již opírala o celou plochu.

Chlapec č. 2

Zkoumaná oblast	Vstupní diagnostika	Výstupní diagnostiky
Vizuomotorická koordinace Přepisování znaků	tlusté vedení čar, problém s vyhraničeným polem	nepodobá se vzoru
Kresba lidské postavy	končetiny znázorněny dvojdímní, správný počet prstů, nezobrazeny všechny obličejové části	končetiny zobrazeny jednodímní, nesprávný počet prstů, nezobrazeny všechny obličejové části
Zájem dítěte o kresbu	kresbu sám nevyhledává	přetrvává neutrální vztah ke kresbě
Držení psacího náčiní při kresbě	držení tužky s prohnutým ukazovákem a vtočeným zápěstím	prohnutý ukazovák přetrvává, zápěstí ve správné poloze
Pracovní návyky při kresbě	nesprávný sed	převažuje správný sed

Tab. 4 Porovnávání vstupní a výstupní diagnostiky u chlapce č. 2

Na počátku programu – věk: 5;7

Teodor pochází z úplné rodiny. Má jednoho mladšího bratra. Do mateřské školy ho vodí otec. Nemá problém s přestupem z rodiny do MŠ.

Ve skupině se snadno zapojuje. Neprosazuje se na úkor druhých. Nechá se skupinou vést.

Nemá problém komunikovat s ostatními dětmi, ani s dospělou osobou. Komunikaci, ale sám od sebe nevyhledává. Jeho řeč je čistá, bez potíží. Mluví plynule.

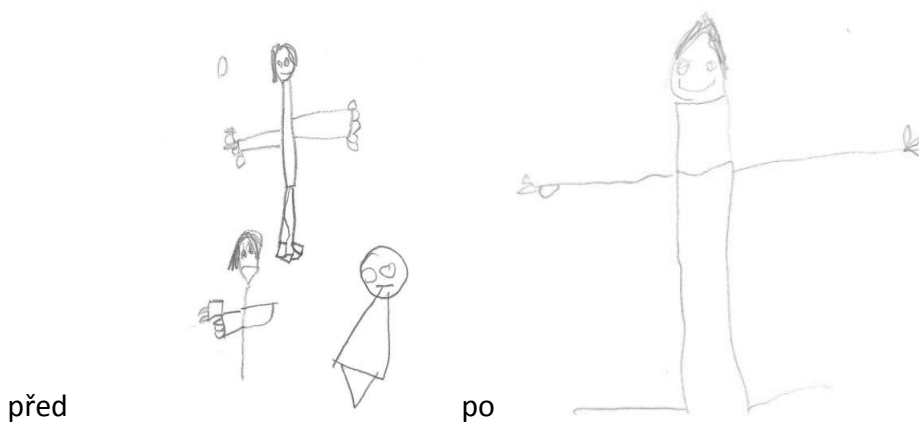
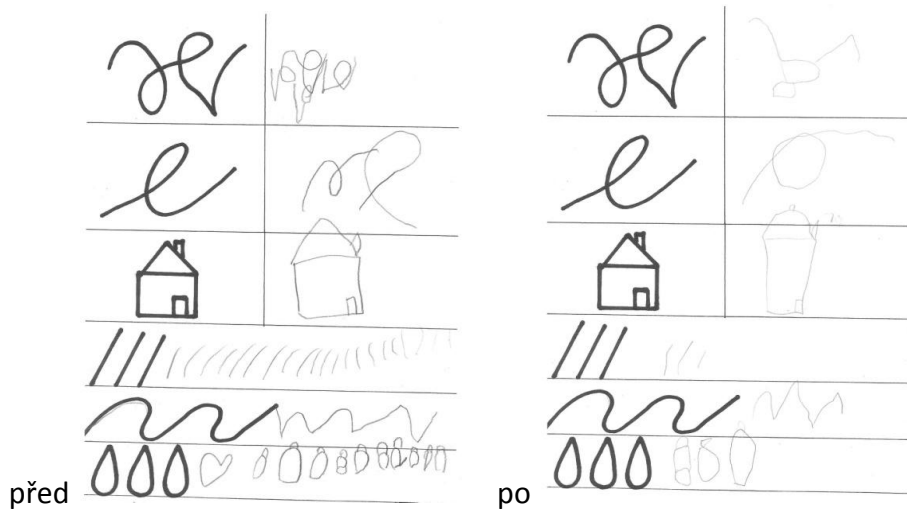
Jeho hrubá motorika je dobře rozvinuta. Rád se zapojuje do denního cvičení.

Má rád konstrukční činnosti. Malování si sám nevybírá. Jeho dominantní ruka je pravá.

Teodor před začátkem projektu seděl u kresby s nohama od sebe. Chodidla se neopírala o plošky, ale jen o špičky. Držení tužky bylo s prohnutým ukazovákem a vtočeným zápěstím.

U přepisu znaků, měl chlapec problém vejít se do vyznačených polí. Čáry byly tlusté, je z nich znát velký tlak na tužku. Při kresbě postavy nakreslil tři kresby, kde ani jedna z nich neodpovídá věku. Všechny jsou velice malé. Nejlepší z nich má diferenciované ruce, nohy nikoli. Chybí krk a nos.

Po skončení se Teodor v sedu srovnal. Ruka už se nevtáčela, ale malík byl stále prohnutý. Při opisování vzoru zlepšil. Byla znatelná snaha zůstat v určeném poli pro znak. Vylepšil kličku. Postava se zvětšila, ale pořád neodpovídá proporčně. Chybí krk a končetiny jsou nediferencované. Chybí obličejové části.

6. Závěr praktické části

Před zahájením programu jedna návštěva dětí v MŠ spočívala pouze ve vyplnění grafických pracovních listů. Z jedné strany měly děti za úkol přespat kličky, domeček, rovné čáry, vlnovky, kapky. Z druhé strany listu měly zadáno nakreslit postavu maminky. Děti nebyly v tomto setkání nějak motivované. Pouze bylo pozorováno, jak kdo k práci přistupuje. Také, jak děti u stolečku sedí.

Při plnění pracovních listů bylo vyzorováno, že nikdo z dětí neseděl u stolečku při kresbě správně. Často tlačily na tužku ukazovákem. Všechny vybrané děti chybovaly v samotném sedu, kdy měly shrbená záda. Nikdo z nich neopíral chodidla o celou plochu a nohy pod kolena nesvíraly pravý úhel. Diagnostické materiály je bez motivace nebavily. Štěpánovi dlouho trvalo, než se do samotné kresby pustil. Gabriela si dokonce podpírala rukou při kresbě hlavu. U některých z nich nebylo správné ani postavení a uvolnění ruky. Teodor ruku při kresbě vtáčel dovnitř.

Program byl ověřován v pěti setkáních. Kdy mezi prvním a posledním bylo časové rozmezí tří měsíců.

V průběhu programu panovala dobrá atmosféra ve skupině. Děti se do činností radostně zapojovaly. Tematická cvičení je bavila.

Předmětem zkoumání bylo, zdali je projekt vhodný pro děti předškolního věku a jeho funkčnost. Děti si setkávání užily, zapojovaly se do všech činností. Určitě je vhodný pro děti v mateřské škole. Program děti rozvíjel po všech stránkách, potvrdila se i jeho funkčnost.

Dále bylo zkoumáno jaký vliv má na děti motivace při práci s psacím náčiním a jejich grafický výkon. Bylo vyzorováno, že motivace má na děti velký vliv při jakékoli práci i při práci s psacím náčiním. Některé grafické výkony z výstupní diagnostiky byly méně zdařené, než ty z úvodní diagnostiky. Příkladám to, bez motivační činnosti a to, že pracovní listy děti nebavily. Také, bylo zjišťováno, jaký mají vliv špatné pracovní návyky na grafomotoriku dětí předškolního věku. Bylo potvrzeno, že špatné pracovní návyky jako je sed ovlivňují držení tužky, uvolněnost ruky, vedení čar. V samotných grafických listech výrazný posun vidět nebyl, ani při nácviku a dodržování správných pracovních

návyků. Domnívám se, že program byl krátký a setkávání nebylo mnoho, aby byl vidět výraznější posun.

Doporučila bych dětem vštěpovat základní návyky jako je správné držení těla již od útlého věku. Dále děti podporovat v kresbě. Dávat jim dostatečně příležitostí pro spontánní kresbu. Chválit je za práci s psacím náčiním. Děti se v pracovních návycích, jako je sed zlepšily. Nepřikládám zlepšení pouze k projektu, ale k práci paní učitelky, která dbá během celého školního roku na provedení nácviku nejen grafomotorických činností.

DISKUZE

Hlavním cílem praktické části bylo vytvořit tematický projekt pro rozvoj grafomotoriky dětí se zaměřením na pracovní návyky. V rámci výzkumu byly stanoveny otázky:

Otázka č. 1 Jaký vliv má motivace dětí při práci s psacím náčiním?

Ověřováním projektu v mateřské škole bylo zjištěno, že motivace dětí k práci s psacím náčiním má velký význam. Děti, které nejsou motivované, kresbu nevyhledávají. Činnosti jako jsou pracovní listy, které nejsou podány s motivací, děti nebaví. Nemají snahu o jejich správné vyplnění. Opakování nemotivované činnosti dětem zhoršilo grafický projev. Domnívám se, že nemotivovanými činnostmi, bychom mohli děti od kresby dokonce odradit.

Otázka č. 2 Jaký vliv mají špatné pracovní návyky na grafický projev předškolního dítěte?

Špatné pracovní návyky jako je sed, držení tužky, uvolnění ruky, výběr kreslicích psacích potřeb a úchop psacího náčiní jistě grafický výkon dětí ovlivňuje. V tomto výzkumu to zdatelně prokázáno nebylo, protože výstupní diagnostika byla méně zdařená než vstupní diagnostika. Nezdařenou výstupní diagnostiku příkládám opakování činnosti bez jakékoli motivace.

Všechno se vším souvisí, a proto s tvrzením *Je důležité, děti, které nemají vhodnou koordinaci pohybu, podporovat v rozvoji hrubé motoriky (Bednářová, Šmardová, 2011)* souhlasím. Domnívám se, že je nutné vyloučit jakýkoliv jiný možný handicap dítěte, jako jsou zrakové a sluchové vady. Podporovat hrubou motoriku je základem pro další rozvoj činností a to i grafomotiky.

V mateřské škole zařazujeme každý den denní cvičení a při pobytu venku dáváme dětem dostatečný prostor k přirozenému pohybu. Projektu se účastnil chlapec Štěpán, který nemá vhodně rozvinutou hrubou motoriku a jeho grafický projev neodpovídá jeho věku. Doporučila bych ho rozvíjet v celkové pohyblivosti těla s velkou motivací.

„Rozvoji jemné motoriky napomáhají každodenní činnosti, sebeobsluha, manipulační hry, tvořivé a rukodělné činnosti“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 44).

Jako učitelka a maminka malých dětí souhlasím s tímto tvrzením. Nejraději mám se svými dětmi z každodenních činností vaření. To nabízí celou škálu činností pro rozvoj jemné motoriky. Míchání, krájení, mačkání těsta, vykrajování vykrajovátky. Navíc to zastřeší rozvoj kladných vztahů a vztahu k práci. V mateřské škole máme k dispozici spoustu vkládaček a skládaček, které dětem rozvíjí jemnou motoriku. Já nejraději v MŠ s dětmi navlíkám korálky. Tato činnost rozvíjí nejen jemnou motoriku, ale i soustředění, koordinaci oka a ruky. V projektu byly zařazeny činnosti a manipulační hry pro navození správného úchopu. Bylo vidět, že činnosti děti baví a opravdu napomáhají pro fixaci postavené ruky při držení tužky.

„Přegramotnost má být u dětí rozvíjena komplexně. Je třeba se zabývat všemi složkami gramotnosti, ale i předpoklady pro všechny složky, rovnoměrně a vyváženě“ (Doležalová, 2016, s. 17).

S tímto tvrzením Jany Doležalové naprosto souhlasím. K dítěti by se mělo jistě přistupovat komplexně v celkovém jeho vývoji. Jeho posun brát individuálně. Rozvíjet ho stejnoměrně po všech stránkách. Myslím si, že v mateřských školách je přistupování komplexnosti ve všech činnostech už běžnou součástí. Projekt byl vypracován tak, aby děti rozvíjel po všech stránkách dítěte. V průběhu ověřování projektu, bylo vidět, že činnosti a jejich rozmanitost děti baví. Zapojovaly se s nadšením.

Dvořáková ve své knize zmiňuje, že pružnost dítěte i jeho svalovou sílu zlepšují jak spontánní činnosti, tak i řízené pohybové aktivity. Každý pohyb má na sílu kladný vliv. Pokud ale vychází ze špatného základního postavení, působí nevhodně. Dokonce je možné fixovat špatné pohybové návyky (Dvořáková, 2015).

Určitě bychom měli dbát v mateřských školách na přesnost provedení cviků. Zažité nevhodné pohyby se nesnadno odstraňují a napravují. Nesprávnou technikou cvičení bychom mohli u dětí podporovat špatné držení těla. Z držení těla, které není správné, vychází další ovlivňování funkčnosti těla například dýchání. Jistě to ovlivní i samotný

grafický projev dítěte. V projektu byly zařazeny i zdravotní cviky, u kterých byl brán zřetel na jejich provedení. Při práci s psacím náčiním, bylo dodržováno, správné postavené těla. Bylo znatelné, že správný sed u stolu dělá dětem problém. Často hrbily záda nebo motaly nohy okolo židle.

„Motivovanost dítěte k činnosti závisí nejen na jeho grafomotorické obratnosti, ale i na stupni obtížnosti požadavků“ (Bednářová, Šmardová, s. 43, 2011).

V programu byly vybírány jednoduché činnosti, které děti zvládaly a bavily je. Děti byly při práci během programu chváleny a povzbuzovány. V setkání, ve kterém neproběhla žádná motivace a úkoly byly pro děti těžké, např. psaní kliček, děti práce nebavila a ani jim nešla. Bylo tedy potvrzeno, že na motivaci během nácviku grafomotoriky velmi záleží.

Bednářová zmiňuje, že je důležité nechat zažít dítěti pocit úspěchu. Postupovat bychom měli od nejjednodušších prvků k složitějším (Bednářová, Šmardová 2011).

Doležalová ve své knize uvádí, že je vhodné se grafomotorikou dětí, zabývat již v předškolním věku. Je to díky jejich rychlému zrání. (Doležalová, 2016). Děti jsou v tomto věku jako „houby“. Snadno si vštěpují vše, co je zajímavé. Ve své praxi v mateřské škole jsem si všimla, že děti mají o kresbu a nácvik písma přirozený zájem. Chtějí umět se samy podepsat, napodobují písmo, se kterým se setkávají. Na dospělých je, udržet zvědavost a chtíč dětí. Podporovat je, chválit a dávat jim dostatečný prostor k jejich kreativitě. Před nástupem do základní školy zafixovat u dětí, co nejspíše nejvhodnější úchop psacího náčiní s uvolněnou rukou a to proto, aby psaní ve škole nebolelo. Bolest ruky by mohla děti v nácviku psaní odradit. Projekt, který byl v mateřské škole ověřován, potvrdil, že je vhodné u dětí činnosti střídat. Mezi klidové činnosti zařazovat pohybové hry. Délku práce dětí přizpůsobit jejich zralosti a možnostem.

ZÁVĚR BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V této bakalářské práci byl v teoretické části popsán vývoj dítěte předškolního věku. Jeho požadované grafomotorické schopnosti i teoretické postupy nácviku práce s pracím náčiním. V praktické části byl vypracován projekt nesoucí název „Dobrodružství s kocourem Gregorem“. Na začátku a konci projektu byly vypracovány diagnostické materiály dětí. Bylo zjišťováno, jaký vliv mají na grafický projev dětí pracovní návyky. Jaký vliv na práci s psacím náčiním má motivace a poslední řadě účinnost a funkčnost projektu.

Vštepovat dětem vhodnost pracovních návyků nejen u grafomotorických činností bych vřele doporučovala v každém věku. Myslím, že projekt má funkčnost v mateřské škole a dá se využít i s obměnami.

Psaní bakalářské práce mě velmi obohatilo o znalosti především grafomotoriky předškolních dětí. Chtěla bych se dále hlouběji zabývat touto problematikou ve své praxi v mateřské škole. Vytvořený vlastní program může sloužit ostatním jako inspirace.

POUŽITÁ LITERATURA

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Na návštěvě u malíře: grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 5 do 7 let - 3. díl*. 5. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2019. Dětská naučná edice (Edika). ISBN 978-80-266-1372-5.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2011. Dětská naučná edice. ISBN 80-251-0977-1.

COGNET, Georges. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0499-2.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1146-4.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Rozvíjíme tělesnou zdatnost dětí: dítě a jeho tělo*. Praha: Raabe, c2014. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-162-5.

DVOŘÁKOVÁ, Hana, Michaela KUKAČKOVÁ, Martina LIETAVCOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ a Eva SVOBODOVÁ. *Rozvíjíme dovednosti hrubé a jemné motoriky dětí: dítě a jeho tělo*. 2. vydání. Praha: Raabe, 2015. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-187-8.

HEYROVSKÁ, Y., HRBKOVÁ, H., MAŠKOVÁ, I. *Nebojte se psaní – náprava grafomotorických obtíží u dětí předškolního a školního věku*, Praha: DYS-centrum, 2004.

KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Pozorování*. In: SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 101-104. ISBN 978-80-7367-778-7.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŽÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

SEDLÁČKOVÁ, Hana, Zora SYSLOVÁ a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ. *Hodnocení výsledků předškolního vzdělávání*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-884-8

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Praha: Raabe, [2017]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-333-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 9788024621531.

VODIČKA, Ivo. *Nechte leváky drápat: metodika levorukého psaní, kreslení a malování*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0992-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0532-6.

ZÁPOTOČNÁ, Možnosti stimulácie gramotnosti detí predškolského veku. Slovenský jazyk a literatúra v škole: metodický časopis pre otázky jazyka, literatúry a detskej literatúry. 2000/2001, roč. 47, 1-10, s. 71-85.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0044-4.